

Jaarverslag 2023

Stichting Voedselbosbouw Nederland

Datum: 20 mei 2024

Referentie

Naam: Stichting Voedselbosbouw Nederland (VBNL)

Opdrachtgever: Bestuur van Stichting Voedselbosbouw Nederland

Voorzitter: Gerard Teuling

Penningmeester: Geert Jan Nieboer

Datum: 31-05-2024

Versie: 1.2 CONCEPT

Naam document: VBNL Jaarverslag en jaarrekening 2023

Inhoudsopgave

1	Algemene gegevens	4
2	Verslag van het bestuur	5
2.1	Overzicht belangrijkste resultaten 2023	5
2.2	Eemvallei Zuid, Almere.....	6
2.3	Voedselbos Schijndel.....	6
2.4	Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw	7
2.5	Nieuwe projecten	8
2.6	Bestuur en Raad van Toezicht	9
2.7	Lobby Schaalsprong Voedselbosbouw	9
2.8	Onderzoek voedselbosbouw	9
2.9	Kennisdeling rond voedselbosbouw	10
2.10	Vooruitblik 2024	10
3	Jaarrekening.....	11
3.1	Balans per 31-12-2023	11
3.2	Staat van baten en lasten boekjaar 2023.....	13
4	Algemene toelichting	15
4.1	Doel.....	15
4.2	Gebruik van schattingen.....	15
4.3	Algemene grondslagen.....	15
4.4	Toelichting op de balans	17
4.5	Toelichting op de staat van baten en lasten	20
4.6	Bestemming exploitatiesaldo	22
4.7	Gebeurtenissen na balansdatum	23
4.8	Vaststelling jaarrekening	23
5	Samenstellingsverklaring.....	24

1 Algemene gegevens

Statutaire naam : Stichting Voedselbosbouw Nederland (VBNL)

Vestigingsplaats : Lelystad

Rechtsvorm : Stichting

Doelstelling : Doel van de stichting VBNL is:

- Duurzame ontwikkeling en exploitatie van nieuwe en bestaande voedselbossen in Nederland ten behoeve van een duurzame voorziening van behoeften van de vruchtgebruikers van deze voedselbossen, nu en in de toekomst, hier en elders.
- Daarnaast beoogt de stichting zoveel mogelijk bij te dragen aan een waardevolle natuurbeleving van de vruchtgebruikers van voedselbossen, alsmede aan de ontwikkeling en verspreiding van hoogwaardige kennis en ervaring met betrekking tot eetbare natuur in het algemeen en voedselbossen en permacultuur in het bijzonder.

Samenstelling bestuur op balansdatum:

- Wouter van Eck – *voorzitter*
- Stijn Heijs – *vice-voorzitter*
- Evert Kaatee – *penningmeester*

Samenstelling Raad van Toezicht op balansdatum:

- Nel Sangers – *voorzitter*
- Henk Renting – *lid*
- Coen van Dedem – *lid*
- Jan Spijkerboer – *lid*

2 Verslag van het bestuur

2.1 Overzicht belangrijkste resultaten 2023

Projecten en partners	Belangrijkste resultaten
Voedselbos Eemvallei Zuid – Staatsbosbeheer; Stichting Het Buytenwold; Maatschap Stadsboerderij Almere	• Het definitief ontwerp is nagenoeg afgerond. • De aanplant is in volle gang • Tijdens de plantdagen in 2023 zijn de productiehectares verder opgevuld.
Voedselbos Schijndel – Groen Ontwikkelfonds Brabant; HAS Den Bosch	• Op locatie 'Hardekamp' zijn alle 16 hectares vrijwel volledig ingeplant, er resten alleen nog enkele stroken waar in 2023 grondwerken hebben plaatsgevonden.
Programma <i>Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw</i> – diverse partners	• Het aantal formeel opgestarte projecten rond de realisatie van min of meer grootschalige voedselbossen is gestegen van 17 naar 23 voedselbossen • Het gestelde programmadoel – realisatie van 150 hectare voedselbos in ontwikkeling binnen 5 jaar tijd – is daarmee bereikt • Zowel het handboek Voedselbosbouw als de database zijn volop in ontwikkeling en liggen op schema voor de oplevering in voorjaar 2024
Nieuwe projecten	• Met het afronden van de Duurzame Doorbraak in zicht heeft de Stichting Voedselbosbouw een aantal nieuwe projecten in gang gezet, met name de samenwerking met het Wereld Natuurfonds in het programma "Opschalen Voedselbosbouw" en met het Ministerie van LNV voor de "Communities of Practice" • Verder zijn er samenwerkingen in gang gezet met de Koningsschool en met een consortium van belanghebbenden voor een circulerend fonds om de aanleg van voedselbossen structureel financieel te ondersteunen.
Onderzoek en lobby voedselbosbouw	• Zowel het topsectorenonderzoek <i>Wetenschappelijke bodenvorming onder de Voedselbosbouw</i> en de lobby activiteiten bij overheden en beleidsmakers zijn onverminderd door gegaan in 2023 en plannen voor vervolgstappen ontwikkeld.

2.2 Eemvallei Zuid, Almere

Naam: Voedselbos Eemvallei Zuid (30 hectare)

Locatie: Almere Oosterwold, Flevoland

Eerste aanplant: februari 2019

Ontwerp: Evelyn Derksen en Wouter van Eck

Projectinformatie: Eemvallei Zuid is een gezamenlijk initiatief van Stichting Voedselbosbouw Nederland, Stichting Het Buytenwold, Natuurboerderij Vliervelden en Staatsbosbeheer in het kader van het programma Nieuwe Natuur van de provincie Flevoland. In juni 2017 tekenden zij de overeenkomst voor de realisatie van een innovatief natuurgebied (50 ha) met een unieke combinatie van een voedselbos (30 ha), kruidenrijke weides en diverse recreatiemogelijkheden voor kinderen en volwassenen. Stichting Voedselbosbouw is verantwoordelijk voor de aanleg, het beheer en de exploitatie van het voedselbos. Staatsbosbeheer zorgt voor de aanleg en het onderhoud en beheer van de wegen, paden en waterwerken (bestaande sloten en wadi's) in het gebied.

Status: Het definitief ontwerp is nagenoeg afgerond en na een jarenlange voorbereiding is de aanplant nu in volle vaart bezig dankzij voedselbosboer Anje Poortman en haar grote groep enthousiaste vrijwilligers. In nauwe samenwerking met Staatsbosbeheer is ook het afgelopen jaar weer heel veel plantgoed aangeplant, de omheinde productie velden, 6 hectare, zijn volledig aangeplant en in totaal in nu ongeveer 70% van het plan gerealiseerd.

2.3 Voedselbos Schijndel

Naam: Voedselbos Schijndel (20 hectare)

Locatie: gemeente Meierijstad - Brabant

Eerste aanplant: januari 2019

Ontwerp: Evelyn Derksen en Wouter van Eck

Projectinformatie: Het project Voedselbos Schijndel heeft tot doel te bewijzen dat een bedrijfsmatige ontwikkeling en exploitatie van een grootschalig voedselbos een economisch verdienmodel kan opleveren voor de exploitant, terwijl het tegelijkertijd bijdraagt aan een vitale natuur met een grote biodiversiteit. De projectpartners Stichting Voedselbosbouw Nederland, Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) en HAS Den Bosch beogen de opgedane kennis actief te delen, zodat derden eveneens van het project kunnen leren en deze kennis in praktijk kunnen brengen. Stichting Voedselbosbouw pacht de grond voor Voedselbos Schijndel van de provincie Noord-Brabant. De pachtperiode is begonnen op 1 januari 2019 en eindigt op 31 december 2038.

Status: De plantdagen in voedselbos Schijndel konden zich ook in 2023 weer verheugen op een grote belangstelling van vele vrijwilligers, kundig begeleid door het ervaren kernteam. De verwachting is dat in het plantseizoen 2024-2025 de aanplant volledig gerealiseerd gaat worden. Ook is uiteindelijk de vergunning voor de grondwerken rondgekomen en die zijn uitgevoerd. En ondertussen groeit de aanplant van eerdere jaren maar door en zijn de beheerders Erik de Haas en Jelte Zeekaf druk in de weer om de eerste oogst te organiseren.

2.4 Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw

De 'identificatie' van nieuwe voedselbosprojecten als onderdeel van het 'Doorbraakprogramma' is afgerond. Het aantal voedselbosprojecten dat formeel is opgestart met de ondertekening van een samenwerkingsovereenkomst in het kader van het Doorbraakprogramma is het afgelopen jaar gestegen van 17 naar 23 voedselbossen. Tezamen omvatten deze projecten een oppervlakte van ruim 150 hectare voedselbos op landbouwgronden, waarmee de doelstelling is gehaald.

Ook is in 2023 hard gewerkt aan de realisatie van de twee andere doelstellingen die binnen het project Duurzame Doorbraak zijn geformuleerd en die op schema liggen:

- de ontwikkeling van een database van voedselbossoorten die gedijen in ons klimaat
- de publicatie van een online handboek voor beginnende voedselbosboeren, die een leidraad moet vormen bij alle fases van de ontwikkeling van een voedselbos

De samenwerking met Trees for All is in 2023 voortgezet, op grond van onze voordrachten zijn er weer een aantal donatieovereenkomsten getekend t.b.v. plantgoed voor voedselbossen. Dat is natuurlijk een geweldige financiële steun in de rug die de betreffende initiatiefnemers gaat helpen om de investering voor hun voedselbos rond te krijgen.

Tabel 2.4: Voedselbossen van de Duurzame Doorbraak

Voedselbos	Locatie	ha
De Terp	Erichem, Gelderland	4,5
Het Loonse Bos	Helvoirt, Noord-Brabant	3,0
Leuker 1818	Baexem, Limburg	5,0
Vierhoeven	Roosendaal, Noord-Brabant	9,0
Ziedewij	Barendrecht, Zuid-Holland	6,0
Baarle Nassau	Baarle-Nassau, Noord-Brabant	6,1
Binnenbos	Driebergen, Utrecht	4,0
Beheerlyckheid	Brouwershaven, Zeeland	14,3
Zonnegoed	Ens, Flevoland	5,5
De Bongerd	Echt, Limburg	5,5
Hei 15	Sint Geertruid, Limburg	5,0
Lingehout	Geldermalsen, Gelderland	8,5
Lubosch Land	Ransdaal, Limburg	5,0
Pickensteeg	Esch, Limburg	8,2
Achterhoek	Neede, Gelderland	11,3
Lust en Last	Sommelsdijk, Zuid-Holland	5,0
Glanerbeek	Glanerbeek, Overijssel	8,0
Roestelberg	Kaatsheuvel, Noord Brabant	12,0
De Casterie	Bornerbroek, Overijssel	4,0
Natuurlijk Berghof	Wylre, Limburg	8,7
Biesterhof	Millingen, Gelderland	5,0
Wildernest	Netersel, Noord Brabant	5,5
Rooted	Hoogezand Sappemeer	5,0
Duurzame Doorbraak projecten		154,1

De voedselbossen worden ontworpen door één of twee ontwerpers uit het team:

Jan Hein Ruigrok, Evelyn Derksen (Plantschap), Wouter van Eck (Maatschap Ketelbroek), Coöperatie Ondergrond (Max de Corte, Maarten Epskamp, Bastiaan Rooduin), Martijn Aalbrecht (de Voedselboss), Peter van Oort (Groendoener) Erik Rietjens (Food Forest Factory) Pim de Boer en Jelle Fekkes (Landscape Foodscape). Deze ontwerpers delen hun kennis door samen te komen op de ontwerpersdagen die in de loop van het programma zijn ontstaan uit een behoefte aan feedback en kennisdeling en die mede hebben geleid tot het opzetten van de Communities of Practice, zie volgende paragraaf.

Vanaf 2019 zijn er elk plantseizoen duizenden bomen aangeplant bij de voedselbossen uit de Duurzame Doorbraak en over enkele jaren zal blijken hoe overvloedig de oogst zal zijn en zullen deelnemende boeren methodes ontwikkelen om de oogst en afzet rendabel te maken.

2.5 Nieuwe projecten

Nu de Duurzame Doorbraak op de rails staat en de ontwerpers en vooral de voedselbosboeren aan zet zijn, heeft de Stichting de mogelijkheid aangegrepen om nieuwe projecten in gang te zetten. Om vervolg te geven aan de Duurzame Doorbraak van de voedselbosbouw naar de landbouw heeft de Stichting twee projecten in gang gezet die nauw aansluiten op dit programma.

Met het Wereld Natuurfonds is in 2023 een samenwerking gestart, **Opschalen Voedselbosbouw**, een verlenging van de Duurzame Doorbraak met drie hoofdsporen: verdere professionalisering van de werkorganisatie, lobby en kennisdeling, en realisatie van 6 demonstratieprojecten van minimaal 5 hectare agrarisch voedselbos. Naast een financiële bijdrage levert het Wereld Natuur Fonds ook kennis, infrastructuur en trainingen aan de Stichting, met name in de eerste 2 sporen.

Van het Ministerie van LNV heeft de Stichting in 2023 een subsidie ontvangen voor het voortzetten van de **Communities of Practice**, die al tijdens de Duurzame Doorbraak zijn opgezet. Het betreft hier fysieke en digitale bijeenkomsten gericht op een aantal specifieke doelgroepen, zoals uiteraard voedselbosboeren, ontwerpers, kwekers en ketenpartijen voor de afzet.

Volop in ontwikkeling is een ander programma dat aansluit bij de Duurzame Doorbraak, Interreg Zuid, ook wel **Cambium**, een grensoverschrijdende samenwerking tussen Nederlandse en Belgische voedselbosboeren en voedselbos gemeenschap. Het doel is in de beide grensstreken een aantal projecten te initiëren waarbij samenwerking en kennisdeling speerpunten zijn. Het projectvoorstel zal naar verwachting in het voorjaar van 2024 beoordeeld worden, om in het najaar van 2024 van start te kunnen gaan.

Verder is in 2023 een aanzet gegeven voor het opzetten van een **revolverend fonds**, met als uiteindelijk doel de financiering van voedselbossen mogelijk te maken met een reguliere bancaire lening. In het fonds zullen partijen die bereid zijn een risico te nemen voor de goede zaak in eerste instantie als financier optreden, waarbij de deelnemende banken meekijken en vanaf een bepaald moment de financiering overnemen, waardoor het fonds weer nieuwe projecten kan initiëren. Wordt vervolgd in 2024.

Ook is er in 2023 een verzoek van de Stichting **Koningsschool** aan de Stichting gericht om met een projectvoorstel te komen. Dat project legt de focus bij kennisdeling, lobby, onderzoek en een bijdrage aan het Cambium programma.

2.6 Bestuur en Raad van Toezicht

In 2023 heeft de Stichting afscheid genomen van 3 leden van het eerste uur, secretaris Marc Buiten, penningmeester Bart Lensink en lid Fransjan de Waard. Na het vertrek van Evelyn Derksen in 2022 reest Wouter van Eck als enige oprichter in het bestuur, dat in 2023 verder werd gevormd door oud gedeputeerde en vicevoorzitter Stijn Heijs en nieuwe penningmeester Evert Kaatee. Ook op deze plaats wil het huidige bestuur haar welgemeende dank en waardering uitspreken voor de enorme inspanningen die alle voormalige bestuursleden hebben verricht om de voedselbosbouw op de kaart te zetten. De Stichting heeft daar veel profijt van gehad en zal dat in de toekomst blijven hebben.

Als gevolg van deze wijzingen is besloten tot een herinrichting van de structuur van de Stichting. De statuten geven 2 mogelijkheden:

- de situatie vanaf de oprichting tot eind 2023, een bestuur dat zelf ook betaalde arbeid verricht onder wakend oog van een Raad van Toezicht op enige afstand, die bestond uit voorzitter Nel Sangers, Coen van Dedem, Henk Renting en Jan Spijkerboer
- de situatie die in 2023 is bedacht en voorbereid en per 1 januari 2024 is geëffectueerd, namelijk een onbezoldigd bestuur dat op kleine afstand controle uitoefent over een stuurgroep die de werkorganisatie aanstuurt. Het bestuur bestaat inmiddels uit voorzitter Gerard Teuling, penningmeester Geert Jan Nieboer en secretaris Isabelle van der Zanden. De stuurgroep bestaat uit voorzitter Wouter van Eck, Stijn Heijs, Anna Kuiper, Kaat Biesemans-Hoogewijs, Nicolaas Geijer, Wilfred Slobbe en Evert Kaatee. De stuurgroep voert zelf vele werkzaamheden uit en geeft leiding aan de rest van de werkorganisatie, zoals ontwerpers en lobbyisten

2.7 Lobby Schaalsprong Voedselbosbouw

Bijdrage Wouter

2.8 Onderzoek voedselbosbouw

In 2024 zal het PPS project Wetenschappelijke bodemvorming onder de Voedselbosbouw na 5 jaar worden afgesloten. We hebben dan in een kleine 5 jaar met een breed consortium (bijna) letterlijk een bodem gelegd onder de voedselbosbouw. De opgedane inzichten geven samen met de anekdotische ervaringen uit de praktijk een eerste gedocumenteerd beeld over de potenties. In 2025 zullen we onze bevindingen delen tijdens het 4-daags symposium. Om hardere uitspraken te kunnen doen werken we aan een meerjarig vervolg op dit onderzoek. Dit is alleen maar relevanter geworden nu zicht op robuuste vormen van voedselproductie steeds urgenter wordt (klimaat, ecologie en economie). In het vervolg willen we ons onder meer richten op het verder ontwikkelen en toetsen van de rekentool 5.0 en de ontwikkeling van markt en afzet en de onderbouwing van een valorisatie van diverse ecosysteemdiensten. We willen in Nederland voorop blijven lopen in de koppeling van onderzoek aan de praktijk van voedselbosbouw en voortbouwen aan kennis als exportproduct.

Nationaal Monitoringsprogramma Voedselbossen

Bijdrage Wouter of Bram

2.9 Kennisdeling rond voedselbosbouw

Het samenwerkingsverband Green Deal Voedselbossen, dat administratief onder de Stichting Voedselbosbouw valt, heeft in 2023 haar ambities voortgezet onder de naam **Netwerk Voedselbosbouw Nederland** en is onderdeel van het www.agroforestrynetwork.nl. Het doel van het Netwerk Voedselbosbouw is het realiseren van meer voedselbosareaal in Nederland door het scheppen van betere, meer stimulerende randvoorwaarden.

Het Netwerk Voedselbosbouw richt zich o.a. op de coördinatie en afstemming van onderzoek en onderwijs door aanspreekpunt te zijn voor studenten en docenten in het WO en HBO onderwijs, door het werven en begeleiden van studenten en door publicaties te faciliteren.

Het Netwerk Voedselbosbouw bezoekt kennis- en onderzoeksbijeenkomsten (symposia) en organiseert zelf jaarlijks 3 thematische online sessies, een voedselbos excursie en een samenvattend werkatelier. Zo draagt het netwerk bij aan het initiëren van nieuwe thema's en aan verbindingen tussen kennisinstellingen.

De communicatie rond voedselbossen versterkt het Netwerk Voedselbossen via artikelen op www.netwerkvoedselbosbouw.nl en een nieuwsbrief.

2023 was het tweede bestaansjaar voor het landelijke gezelschap Tech4AF, dat zich focust op de ontwikkeling van technologie voor agroforestry, om daarmee de prille sector te voorzien van nieuw gereedschap. Nadrukkelijk is technologie hier geen doel, maar een middel voor de groei van agroforestry. Waar technologie te vaak de rol van natuurlijke processen verkleint en compromitteert, kan hightech inmiddels ook juist diversificatie ondersteunen. Door inspirerende input van Viscon en Avans Hogeschool hoopt de groep rond Tech4AF in 2024 uit te groeien tot een zelfstandige Community of Practice.

2.10 Vooruitblik 2024

Alle, in dit jaarverslag beschreven projecten en activiteiten zullen worden voortgezet in 2024. Vanzelfsprekend gaan we ook verder met de identificatie en uitvoering van (nieuwe) projecten rond de realisatie van min of meer grootschalige voedselbossen in de landbouw in het kader van de diverse programma. Ten slotte zijn ook onze lobby richting politiek en bestuur en de bouw van een database en een nieuwe website rond de professionele voedselbosbouw belangrijke activiteiten op onze werkagenda voor 2024.

3 Jaarrekening

3.1 Balans per 31-12-2023

3.1.1 Activa

Tabel 3.1.1: Activa

Activa in €	Toelichting paragraaf	31-12-2023	31-12-2022
Immateriële vaste activa	4.4.1		
Overige immateriële vaste activa		2.919	2.919
Totaal: Immateriële vaste activa		2.919	2.919
Materiële vaste activa	4.4.1		
Bedrijfsinventaris		3.743,97	
Afschrijving bedrijfsinventaris		-106,00	
Totaal: Materiële vaste activa		3.638	
Kortlopende vorderingen	4.4.2		
Debiteuren		19.806	25.536
Dubbele betalingen		50	6.934
Overige vorderingen		10	13.655
Totaal: Kortlopende vorderingen		19.866	46.125
Tegoeden			
Nog te versturen facturen		45.037	20.352
Nog te ontvangen bedragen zonder factuur		449	
Totaal: Tegoeden		45.486	20.352
Liquide middelen	4.4.3		
Triodosbank		468.411	392.489
Totaal: Liquide middelen		468.411	392.489
Totaal: Activa		540.320	461.885

*) De nummering verwijst naar de toelichting

3.1.2 Passiva

Tabel 3.1.2: Passiva

Passiva in €	Toelichting paragraaf	31-12-2023	31-12-2022
Eigen vermogen	4.4.4		
Overige reserve		91.618	99.412
GLB pachtreserve		13.841	13.841
Totaal: Eigen vermogen		105.460	113.253
Vooruitontvangen subsidies en bedragen (Bestemmingsreserves)			
Duurzame doorbraak		-11.292	-89.321
Greenchoice Hectarevergoedingen DD		48.900	22.100
TFA Duurzame Doorbraak/Opschalen VBB		25.000	100.000
SBB Eemvallei Zuid		65.132	117.740
LNv CoP		98.548	
WNF Opschalen Voedselbosbouw		62.250	
NMVB monitoring programma		6.580	21.221
Green Deal		3.055	
Gelderse Boslandschappen		42.902	24.128
Totaal: Bestemmingsreserves	4.6	341.074	195.869
Schulden	4.4.2		
Crediteuren		77.477	73.257
Nog te ontvangen facturen		14.543	73.117
Overige schulden		2.092	6.389
Totaal: Schulden		94.112	152.762
Af te dragen/ te verrekenen btw			
Suppletie aangifte BTW		-72	-72
Te verrekenen BTW		-253	73
Totaal: Af te dragen/ te verrekenen btw		-325	1
Totaal: Passiva		540.320	461.885

*) De nummering verwijst naar de toelichting

3.2 Staat van baten en lasten boekjaar 2023

Tabel 3.2: Staat van baten en lasten

Baten & lasten in €	Toelichting paragraaf	2023	2022
Baten	4.5.1		
Baten, subsidies en donaties		268.889	619.207
Vrijval bestemmingsreserves		147.633	
Totaal: Baten		416.522	619.207
Lasten	4.5.2		
Exploitatielasten		157.837	546.264
Ontwerpkosten		63.300	
Projectmanagement		33.735	1.388
Projectadministratie		6.036	
Plantgoed		18.408	
Aanplantkosten		31.817	
WNF projectkosten		56.218	
Kantoorlasten			497
Publicatielasten		14.377	26.661
Websitelasten		946	6.265
Automatiseringslasten		6.152	
Banklasten		214	1.375
Algemene lasten		8.023	4.556
Verleende subsidies		20.850	225.530
Diensten derden		6.852	
Totaal: Lasten		424.765	812.535
Totaal: Bedrijfsresultaat		-8.243	-193.328
Financiële Baten & Lasten	4.5.3	449	
Totaal: Resultaat		-7.793	-193.328

*) De nummering verwijst naar de toelichting

3.3 Kasstroomoverzicht

Tabel 3.3 Kasstroomoverzicht

Kasstroomoverzicht in €	2023	2022
Bedrijfsresultaat	-7.793	-193.327
Mutatie kortlopende vorderingen	-26.259	-24.680
Mutatie vreemd vermogen kort	-58.650	97.424
Mutatie werkkapitaal	-84.909	72.744
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	77.116	-266.071
Rente	449	0
Overige operationele activiteiten	449	0
Kasstroom uit operationele activiteiten	77.565	-266.071
Investing in vaste activa	3.774	0
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	3.774	0
Vermogensonttrekkingen		
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Mutatie geldmiddelen	73.791	-266.071

*) De nummering verwijst naar de toelichting

4 Algemene toelichting

4.1 Doel

De stichting tracht haar doel te verwezenlijken door:

- werving en ondersteuning van de mensen en middelen die nodig zijn voor een duurzame ontwikkeling en exploitatie van voedselbossen in Nederland;
- het ontwerpen, aanleggen, beheren en exploiteren van vitale voedselbossen in Nederland;
- het ontwikkelen en delen van kennis en vaardigheden in relatie tot de duurzame ontwikkeling en exploitatie van voedselbossen en andere vormen van eetbare natuur in gematigde klimaatzones, onder meer door middel van onderzoek, advies, training en educatie voor diverse doelgroepen;
- alle handelingen die met een duurzame ontwikkeling en exploitatie van voedselbossen in ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

De doelstellingen in 2023 hebben betrekking op de aanleg van een voedselbos in het project 'Eemvallei Zuid' in Flevoland in samenwerking met Staatsbosbeheer, het Voedselbos 'Schijndel' in de provincie Brabant, het programma 'Duurzame Doorbraak Voedselbosbouw' gefinancierd door Stichting DOEN, het Gieskes-Strijbis Fonds en Greenchoice, en het programma Green Deal gefinancierd door Goeie Grutten. Tevens zijn in 2023 de Communities of Practice Voedselbossen gestart i.s.m. het Ministerie van LNV.

4.2 Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

4.3 Algemene grondslagen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met Richtlijn voor de jaarverslaggeving 640 'Organisaties zonder winststreven'. Ingevolge Richtlijn 640, lid 305 (jaareditie 2021), dient Stichting Voedselbosbouw Nederland de begrotingscijfers in de staat van baten en lasten op te nemen. Alle bedragen in de jaarrekening zijn vermeld in euro's, tenzij anders vermeld. Voor zover niet anders is vermeld zijn de activa en passiva gewaardeerd tegen nominale waarde.

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

4.3.1 Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Vorderingen en schulden

De vorderingen en schulden worden bij eerste opname in de balans gewaardeerd tegen de reële waarde inclusief de transactiekosten. Vervolgens worden de vorderingen en schulden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs, verminderd met bijzondere waardeverminderingen. De geamortiseerde kostprijs komt in het algemeen overeen met de nominale waarde.

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor zover niet anders vermeld staan de liquide middelen volledig ter vrije beschikking.

4.3.2 Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Lasten die samenhangen met de verrichte prestaties, worden in principe verantwoord in dezelfde periode als de opbrengsten uit die prestatie.

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen.

Het resultaat van het boekjaar wordt toegevoegd aan dan wel verrekend met de algemene reserve. De bestemmingsreserves van de projecten worden aangesproken om de kosten te vereffenen. Het saldo van elk project aan het eind van de looptijd wordt toegevoegd aan dan wel verrekend met de algemene reserve.

4.3.3 Te verrekenen/ af te dragen omzetbelasting

Voor de project Doen Duurzame Doorbraak is geen sprake van belastbare omzet in de zin van de omzetbelasting. De gesubsidieerde activiteit leidt niet tot het verbruik van prestaties door de subsidiegever of andere identificeerbare persoon. De toegekende subsidie is niet belastbaar voor de omzetbelasting voor wat betreft de project Doen Duurzame Doorbraak. De btw op de inkopen zijn voor dit project niet verkenbaar doordat zij niet zijn toe te rekenen aan belastbare prestaties. Voor de overige projecten (met uitzondering van Algemeen) is sprake van belastbare omzet voor de btw. De btw op de omzet wordt afgedragen en de btw op de inkopen zijn rechtstreeks toe te wijzen aan de belaste prestaties. Hierdoor is de btw op de inkopen verrekenbaar met de af te dragen btw.

Onder Algemeen zijn de ontvangen donaties van geringe omvang verantwoord. De donaties leiden niet tot het verbruik van prestaties door de gever of andere identificeerbare persoon. De donaties zijn niet belastbaar voor de omzetbelasting. De btw op de inkopen zijn toe te wijzen aan de belastbare omzet en hierdoor verkenbaar met de af te dragen btw van de belaste prestaties.

4.3.4 Belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting

Stichtingen zijn op basis van de Nederlandse fiscale wetgeving belastingplichtig voor de heffing van vennootschapsbelasting indien en voor zover een onderneming wordt gedreven. Afhankelijk van de fiscale kwalificatie van haar activiteiten, is een stichting niet, beperkt of volledig belastingplichtig met betrekking tot de exploitatieresultaten van die activiteiten. Het ondernemerschap wordt naar fiscale maatstaven bepaald. Dit betekent dat getoetst wordt of sprake is van een duurzame organisatie van arbeid en kapitaal die deelneemt aan het economische verkeer en met die activiteiten winst beoogt (fis-

caal ondernemerschap). In deze gevallen zal vooral getoetst worden aan het criterium “het beogen van winst”. Op basis van de wetgeving en rechtspraak valt onder het beogen van winst namelijk ook het behalen van exploitatieoverschotten, ook als die bedoeld zijn om binnen de stichting een buffervermogen op te bouwen.

Er wordt geen onderneming gedreven die deelneemt aan het economisch verkeer in de zin van de vennootschapsbelasting er wordt niet in concurrentie getreden met andere ondernemingen.

Er is geen oogmerk om winst te maken en het batig saldo wordt uitsluitend aangewend om de kosten te dekken in het kader van het realiseren van de doelstellingen van de stichting. Er hoeft derhalve geen VPB te worden afgedragen.

4.4 Toelichting op de balans

Hierna worden de specifieke posten uit de balans per 31 december 2020 nader toegelicht

4.4.1 Vaste activa

Tabel 4.4.1. Vaste activa

Vaste Activa in €	31-12-2023	31-12-2022
Immateriële vaste activa		
Overige immateriële vaste activa	2.919	2.919
Totaal: Immateriële vaste activa	2.919	2.919
Materiële vaste activa		
Bedrijfsinventaris	3.743,97	
Afschrijving bedrijfsinventaris	-106,00	
Totaal: Materiële vaste activa	3.638	
Totaal: Vaste Activa	6.557	461.885

Toelichting

Van Agrifirm NWE B.V. zijn betalingsrechten gekocht 19,46 stuks voor € 150,- per betalingsrecht. Het betreft een inkomenssteun in de agrarische sector in de vorm van betalingsrechten, zodat de GLB gelden via de gecombineerde opgave kunnen worden aangevraagd.

Voor het Voedselbos Schijndel zijn een Ecomove (een elektrische driewieler met laadbak) en een bosmaaier aangeschaft om de oogst te faciliteren.

4.4.2 Vorderingen en overlopende activa

Tabel 4.4.2: Vorderingen

Kortlopende vorderingen in €	31-12-2023	31-12-2022
Debiteuren	19.806	25.536
Dubbele betalingen	50	6.934
Overige vorderingen	0	13.655
Totaal: Kortlopende vorderingen	19.856	46.125
Totaal: Kortlopende vorderingen	19.856	46.125

Toelichting

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen. Onder de kortlopende vorderingen bevinden zich, evenals op 31 december 2022, geen posten met een overeengekomen looptijd die langer is dan 1 jaar.

Debiteuren: De debiteuren zijn gewaardeerd tegen nominale waarde van de uitstaande vorderingen. Een voorziening wegens mogelijke oninbaarheid wordt niet noodzakelijk geacht.

4.4.3 Liquide middelen

Onder de liquide middelen worden opgenomen die tegoeden van bankrekeningen, die direct opeisbaar zijn. De liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarden.

Tabel 4.4.3. Liquide middelen

Liquide middelen in €	31-12-2023	31-12-2022
Triodosbank	468.411	392.489
Totaal: Liquide middelen	468.411	392.489

4.4.4 Eigen vermogen

Tabel 4.4.4. Eigen vermogen

Reserves in €	31-12-2023	31-12-2022
Eigen vermogen		
Algemene reserve	91.618	99.412
GLB pachtreserve	13.841	13.841
Totaal: Eigen vermogen	105.460	113.253
Vooruitontvangen subsidies en bedragen (Bestemmingsreserves)		
Duurzame doorbraak	-11.292	-89.321
Greenchoice Hectarevergoedingen DD	48.900	22.100
TFA Duurzame Doorbraak/Opschalen VBB	25.000	100.000
SBB Eemvallei Zuid	65.132	117.740
LNV CoP	98.548	
WNF Opschalen Voedselbosbouw	62.250	
NMVB monitoring programma	6.580	21.221
Green Deal	3.055	
Gelderse Boslandschappen	42.902	24.128
Totaal: Vooruitontvangen subsidies en bedragen (Bestemmingsreserves)	341.074	195.869
Totaal: Reserves	446.534	309.122

Toelichting

De Stichting Voedselbosbouw Nederland voert tegelijkertijd een aantal afzonderlijke en meerjarige projecten uit en heeft de boekhouding ingericht om inzicht in de financiële stand van zaken van elk project continu beschikbaar te hebben en om die boekhouding efficiënt in te kunnen zetten als gereedschap voor beleidsvorming. Aangezien geldschieters, met het oog op de uitvoerbaarheid van projecten, de voorkeur hebben om fondsen vóóraf ter beschikking te stellen, zijn in de boekhouding een aantal geoordeelde reserves opgenomen.

Bij elke (kwartaal-, halfjaar-, jaar-) rapportage worden de kosten voor elk project vereffend door een vrijval uit de betreffende bestemmingsreserves, waardoor het resultaat per project steeds op €0,- uitkomt en de bestemmingsreserve gelijk het resterende budget vertegenwoordigt.

Op deze wijze wordt het resultaat een afspiegeling van de activiteiten van de Stichting zelf. De hoogte van de algemene reserves is direct inzichtelijk, als enige niet-geoordeelde post. De algemene reserves worden benut om eventuele kostenoverschrijding aan het eind van een project te dekken, om wenselijke, doch niet binnen een project gefinancierde, uitgaven te doen en om te bouwen aan een weerbaarheidsreserve. De algemene reserves kunnen alleen worden ingezet conform de statutaire doelstellingen van de Stichting.

In totaal bedragen de bestemmingsreserves per 31-12-2023 €341.074. Het operationele resultaat over 2023 bedraagt een bescheiden tekort van €7.793, dat met de overige reserves wordt verrekend.

In verband met organisatorische problemen bij de overheid zijn de GLB gelden van 2023 pas in 2024 uitbetaald, zodat de waarde op balans van deze reservering voor toekomstige pacht gelijk is aan die van eind 2022.

4.4.5 Kortlopende schulden en overlopende passiva

Onder de kortlopende schulden bevinden zich, evenals op 31 december 2022, geen posten met een overeengekomen looptijd die langer is dan 1 jaar. Schulden worden gewaardeerd tegen nominale waarde tenzij anders is bepaald.

Tabel 4.4.5. Schulden

Kortlopende schulden in €	31-12-2023	31-12-2022
Schulden		
Crediteuren	77.477	73.257
Nog te ontvangen facturen	14.543	73.117
Overige schulden	2.092	6.389
Totaal: Schulden	94.112	152.762
Af te dragen/ te verrekenen btw		
Suppletie aangifte BTW	-72	-72
Te verrekenen BTW	-253	73
Totaal: Af te dragen/ te verrekenen btw	-325	1
Totaal: Kortlopende schulden	93.786	152.763

Toelichting

De crediteuren hebben vrijwel allemaal betrekking op het 4^e kwartaal 2023 en lopen nagenoeg allemaal af begin 2024. De nog te ontvangen facturen zijn in het eerste kwartaal van 2024 allemaal ontvangen.

De overige schulden betreffen voornamelijk overlopende posten van 2023 naar 2024 en de gereserveerde kosten voor het jaarwerk 2023.

4.5 Toelichting op de staat van baten en lasten

Hieronder worden de specifieke posten uit de staat van baten en lasten over 2023 nader toegelicht

4.5.1 Baten

Tabel 4.5.1. Baten

Baten in €	2023	2022
Baten, subsidies en donaties	268.889	619.207
Vrijval bestemmingsreserves	147.633	
Totaal: Resultaat	416.522	619.207

Toelichting

De inkomsten in 2023 werden grotendeels van de volgende organisaties ontvangen:

- Ministerie LNV	€ 114.522
- Stichting Doen	€ 120.000
- Gieskes Strijbos Fonds	€ 30.000
- Trees for All	€ 51.000
- Rijksdienst voor Ondernemend NL	€ 5.000
- Wereld Natuur Fonds	€ 118.500
- Stichting Both Ends	€ 10.610
- Waterschap Dommel	€ 10.000
- Stichting Goeie Grutten	€ 38.500
- Stichting Boesbos	€ 3.500
- Stichting Berbice	€ 2.000
- Greenchoice	€ 50.000
- Dille & Kamille	€ 40.000
- Communicatiebureau De Lynx	€ 20.020
- Particuliere donaties	€ 11.258

Voor een deel zijn deze inkomsten direct naar de bestemmingsreserves geboekt bij projecten met een langere looptijd, en voor een deel vullen ze een tekort aan in de bestemmingsreserves.

De ontvangen gelden zijn voor € 251.000,- beschikbaar gesteld voor het project DOEN Duurzame Doorbraak, voor € 118.500 voor het programma Opschalen Voedselbosbouw van het Wereld Natuur Fonds, voor €100.000 voor het programma Communities of Practice Voedselbosbouw van het Ministerie van LNV, voor €38.500 voor het project Green Deal Goeie Grutten, voor €20.610 voor het programma Nationaal Monitoring Voedselbossen en €20.020 voor het project Gelderse Boslandschappen. De overige donaties zijn veelal in algemene zin aangewend voor de Stichting.

4.5.2 Lasten

Tabel 4.5.2. Lasten

Lasten in €	2023	2022
Exploitatielasten	157.837	546.264
Ontwerpkosten	63.300	
Projectmanagement	33.735	1.388
Projectadministratie	6.036	
Plantgoed	18.408	
Aanplantkosten	31.817	
WNF projectkosten	56.218	
Kantoorlasten		497
Publicatielasten	14.377	26.661
Websitelasten	946	6.265
Automatiseringslasten	6.152	
Banklasten	214	1.375
Algemene lasten	8.023	4.556
Verleende subsidies	20.850	225.530
Diensten derden	6.852	
Totaal: Lasten	424.765	812.535
Totaal: Lasten	424.765	812.535

Toelichting

De exploitatiekosten betreffen hoofdzakelijk consultancy en professionele ondersteuning voor de uitwerking van de diverse fasen van de ontwikkelingsplannen, zoals acquisitie van deelnemende voedselbosboeren, ontwerp, begeleiding bij aanplant, projectmanagement en projectadministratie. In de loop van 2023 is er meer onderscheid aangebracht in de benaming van de lasten.

De publicatielasten betreft de externe communicatie ter ondersteuning van de realisatie voedselbossen op landbouwgronden, de communicatie rond professionele Voedselbosbouw o.a. via de nieuwsbrief.

De algemene kosten betreffen voornamelijk vergaderkosten, kosten van bijeenkomsten, digitale abonnementen en opleidingen.

Door de stichting zijn aan diverse deelnemende voedselbosboeren plantgoed-subsidies toegekend en uitgekeerd, o.a. donaties van Trees for All en GreenChoice. Aangezien deze subsidies worden ontvangen met als doel die uit te betalen aan de deelnemende voedselbosboeren lopen deze in 2023 grotendeels via de balans.

4.5.3 Financiële baten en lasten

Tabel 4.5.3. Financiële baten en lasten

Financiële Baten & Lasten in €	2023	2022
Financiële Baten & Lasten	449	0
Totaal: Financiële Baten & Lasten	449	0

Over 2023 is rente ontvangen over het saldo op de spaarrekening

4.6 Bestemming exploitatiesaldo

In de boekhouding is een aantal bestemmingsreserves gecreëerd voor de meerjarige projecten, waarvan de financiering zelden gelijke tred houdt met de uitgaven: de projecten worden veelal voorgefinancierd, zodat de kasstroom immer op orde is en geen vertraging in de uitvoering tot gevolg heeft.

Bestemmingsreserves in €	31-12-2023	31-12-2022
Duurzame doorbraak	-11.292	-89.321
Greenchoice Hectarevergoedingen DD	48.900	22.100
TFA Duurzame Doorbraak/Opschalen VBB	25.000	100.000
SBB Eemvallei Zuid	65.132	117.740
LNV CoP	98.548	
WNF Opschalen Voedselbosbouw	62.250	
NMVB monitoring programma	6.580	21.221
Green Deal	3.055	
Gelderse Boslandschappen	42.902	24.128
Totaal: Bestemmingreserves	341.074	195.869

In het jaar 2022 is voor het programma **DOEN – Duurzame Doorbraak** een tekort ontstaan, mede door een uitgestelde betaling die in 2023 alsnog is ontvangen, zo als ook de geplande betalingen van 2023, waardoor zoals verwacht het tekort grotendeels is ingelopen.. De kosten voor dit meest omvangrijke project van de Stichting zullen uiteindelijk iets hoger uitvallen dan begroot en de verwachting is dat aan het eind van het project in 2024 een bescheiden tekort van hooguit enkele procenten zal resteren, waarvoor de algemene reserves toereikend zullen zijn.

Eind 2023 heeft **Trees for All** een donatie gedaan ten behoeve van plantgoed voor projecten binnen de Duurzame Doorbraak, die door de Stichting bij het afsluiten van het jaar nog niet is uitbetaald. Ook de hectarevergoeding van GreenChoice van €1.000 per hectare voor iedere deelnemende voedselbosboer binnen de Duurzame Doorbraak is nog niet volledig uitbetaald.

In 2023 is €52.608 vrijgevallen uit de bestemmingreserve voor het programma **Voedselbos Eemvallei Zuid** waardoor aan het eind van het jaar 2022 nog een aanzienlijke reserves van €1165.132 beschikbaar is. Hoewel de aanplant is volle gang is en voor bijna $\frac{3}{4}$ is gerealiseerd, zijn er ook nog veel hectares die aangeplant moeten worden. In nauw overleg met Staatsbosbeheer wordt bekeken hoe de resterende werkzaamheden kunnen worden afgerond.

In 2023 zijn 2 nieuwe grote programma's van start gegaan, het project "**Opschalen Voedselbosbouw**" i.s.m. het Wereld Natuur Fonds en "**Communities of Practice Voedselbosbouw**" i.s.m. het Ministerie van LNV.

4.7 Gebeurtenissen na balansdatum

De gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van de jaarrekening 2023 zijn gebaseerd op de continuïteitsveronderstelling van Stichting Voedselbosbouw Nederland. Na balansdatum hebben zich geen noemenswaardige gebeurtenissen voorgedaan welke invloed hebben op de jaarrekening 2023 .

4.8 Vaststelling jaarrekening

Bij deze is de jaarrekening 2023 vastgesteld.

Ransdaal, 21 mei 2024

Geert Jan Nieboer, penningmeester

Wageningen, 21 mei 2024

Gerard Teuling, voorzitter

5 Samenstellingsverklaring

Aan:

Stichting Voedselbosbouw Nederland,
Hoge Horst 66,
6562 LE Groesbeek

Opdracht

Bijgaand bieden wij u ons rapport aan inzake de jaarrekening 2023 van uw onderneming Stichting Voedselbosbouw Nederland (VBNL).

SAMENSTELLINGSVERKLARING

De jaarrekening van Stichting Voedselbosbouw Nederland (VBNL) te Lelystad is door ons samengesteld op basis van de van u verkregen informatie. De jaarrekening bestaat uit de balans per 31 december 2023 en de winst-en-verliesrekening over 2023 met daarbij behorende toelichting. In deze toelichting is onder andere een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving opgenomen.

Bij een samenstellingsopdracht bent u er verantwoordelijk voor dat de informatie klopt en dat u ons alle relevante informatie aanlevert. Wij hebben onze werkzaamheden dan ook uitgevoerd vanuit de veronderstelling dat u aan deze verantwoordelijkheid heeft voldaan.

Wij hebben deze samenstellingsopdracht uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands recht, volgens de richtlijnen en voor ons geldende voorschriften in de verordeningen van de Nederlandse Orde van Administratie en Belastingdeskundigen (NOAB).

Daardoor mag u ervan uitgaan dat wij de opdracht professioneel, vakbekwaam en zorgvuldig, integer en objectief hebben uitgevoerd en dat wij vertrouwelijk omgaan met de door u verstrekte gegevens.

Wij hebben daarbij onze deskundigheid op het gebied van administratieve verwerking en financiële verslaggeving toegepast.

De in dit kader uitgevoerde werkzaamheden bestonden in hoofdzaak uit het verzamelen, het verwerken, het rubriceren, vergelijken, onderling aansluiten en het samenvatten van financiële gegevens ten behoeve van de jaarrekening. Wij hebben geen controle- en beoordelingswerkzaamheden uitgevoerd die ons in staat stellen om een oordeel te geven of een conclusie te trekken met betrekking tot de getrouwheid van de jaartrekening.

Wij verwachten u met de werkzaamheden van dienst te zijn geweest.

Amersfoort,

G.J. Bakker

BKKR+finance, Kantoor voor administratieve dienstverlening

3 juni 2024